

Vladimír Naxera

Rozkl(r)ádání státu.

DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra: 2012. Praha: Universum.

Recenzovaná publikace se zaměřuje na velice aktuální témata politického dění. V situaci, kdy se dlouhodobě hovoří o problémech občanské společnosti, „špatné“ politické kultuře, korupci a klientelismu, někdy dokonce i o krizi demokracie, se všeobecně očekává, že se odborníci na dané téma zhostí úkolu veškeré tyto problémy popsat srozumitelným způsobem širšímu okruhu čtenářů, než jsou jen akademici a studenti společenských věd. V letošním roce takovouto publicisticky laděnou knihu¹ napsala Vladimíra Dvořáková, profesorka politologie na Vysoké škole ekonomické v Praze. Zhoštění se tohoto úkolu je o to důležitější, že ani v rámci české odborné politologické (či vzhledem k povaze sledovaných témat raději šíře definované společenskovědní) literatury nebývají v této publikaci popisovaná témata podrobována rozsáhlejšímu výzkumu. Ačkoliv je jasné, že témata jako občanská společnost, politická kultura nebo korupce jsou témata s významem zcela zásadním, je pozoruhodné, že projdeme-li si českou knižní i časopiseckou produkci věnovanou těmto tématům, nenalezneme příliš mnoho výsledků. Jakkoliv je tedy tento počín chvályhodný, otázkou je, nakolik je celé dílo ve své výsledné podobě zdařilé.

1) I když jde o knihu neodbornou, domnívám se, že recenze na ní v tomto časopise má zcela jednoznačně své místo (zejména vzhledem k tomu, že jde o číslo zaměřené na otázku státní moci).

Celý text je roztržštěn do mnoha krátkých kapitol. Každá z nich se věnuje jinému tématu, jsou psány poměrně čtivým jazykem vstřícným vůči velkému okruhu čtenářů. Nutno přiznat, že většina autorkou zvolených témat je velice aktuálních a závažných. Dle autorčiných slov je cílem knihy „[...] hledat odpovědi na řadu otázek [...] Vysvětlit, co se v této zemi děje, neřku-li proč se tomu tak děje a co s tím, a to pokud možno jazykem srozumitelným [...]“ (s. 9). Takoveto předsevzetí je jistě velmi ambiciózní a jednoznačně nesnadno splnitelné. Vladimíře Dvořákové se jednoznačně podařilo zvolit jazyk srozumitelný, nicméně v otázce obsahové, tedy v pokusu vysvětlit co a proč se děje, se kniha potýká s mnoha problémy (viz níže).

Jednotlivé texty, které na sebe nepříliš navazují, jsou uspořádány do čtyř částí (1. Politická kultura aneb co nás vede na scestí, 2. Instituce mají smysl aneb proč stát nefunguje, 3. Případová studie: Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni a 4. Cesta ke změně). Skutečnost, že je většina textů opravdu krátkých, se odráží na jejich kvalitě a hloubce. V naprosté většině případů autorka nemá v rámci zvoleného rozsahu žádnou šanci rozvinout myšlenky do patřičné hloubky, která by dle mého soudu byla potřebná i pro čtenáře z řad ne odborné veřejnosti.

Prvním ze slabých míst knihy je množství zcela diskutabilních pasáží, ve kterých se autorka pouští k prezentaci vlastních názorů, které nejsou řádně podloženy jakoukoliv empirií. Setkáváme se tedy se spekulativními a diskutabilními prohlášeními. Již v úvodu se tak čtenář dozvídá, že „[k]dokoli upozorní na korupci a klientelismus či odhalí nešvary, musí být potrestán. To je jejich [tedy politických představitelů – pozn. V.N.] prevence, která má zabránit a zastrážit“ (s. 12). Můžeme předpokládat, že autorka záměrně užívá hyperbolu, aby dodala důraz svým slovům, nicméně tento postup se mi ani v tomto druhu textu, který není odborný, nezdá jako správný. Jiným způsobem si opravdu autorčino nepochopitelné tvrzení nemůžeme vysvětlit. Autorka se v této formulaci dopouští ještě další věci, která se objevuje ještě na mnoha dalších místech, a sice toho, že paušalizuje a generalizuje, zejména pak směrem k politickým představitelům, které ve směr „hází do jednoho pytle“.

Další příklad nepříliš podložených závěrů nalézáme o několik kapitol dále, kde představuje vlastní pokus o interpretaci toho, jakého viníka současného nepříznivého stavu politiky a ekonomiky nachází představitelé politické elity. Tímto viníkem mají být zejména příjemci sociálních dávek (s. 41). Na takto nalezeného viníka pak navazuje interpretace toho, jak (údajně) političtí představitelé hledají řešení. „Proč hledat dlouhodobá řešení v sociální práci, v posilování práva [...], proč poskytovat více prostředků na školství, hledat motivační formy sociální podpory? To přeci nepřináší rychlé řešení. A pokud by stát dokázal prosadit pořádek a bezpečí, pokud by se podařilo zabránit vytváření ghett, kde bychom pak měli ten ventil a vůči komu? Zdá se vám to paranoidní? Možná, ale historie nám dává dostatek důkazů o tom, že pogromy většinou nebyly věcí náhody, ale uměle vyvolaným ventilem společenského napětí“ (s. 42). Nejen, že zde autorka opět až přespříliš generalizuje, navíc ale ve své předpovědi budoucnosti předkládá zcela nepodložené a ab-

surdné znějící závěry. V uvádění takovýchto příkladů generalizace a spekulací by šlo pokračovat dále.

Kromě tohoto můžeme v textu nalézt další problém a tím je zcela svévolné využívání odborných termínů. Ačkoliv jde o text neodborný a určený široké veřejnosti, myslím, že s odbornými termíny by mělo být zacházeno určitým způsobem, popř. by alespoň měly být vysvětleny. A nejen pouze o odborné pojmy. Na některých místech v knize nalézáme tvrzení, která by zasloužila solidnější odbornou argumentaci i na stránkách této publikace.

Příklad nedobrého užívání termínů a politologických konceptů nalézáme například v tom, jak autorka operuje s pojmem populismus, přičemž s jeho vysvětlením se vypořádává velice krátce. V této věci si navíc klade otázku, zda u nás může dojít k proměně politiky na výrazněji populistickou. Sama si odpovídá konstatováním, že „[v]ětšina z nás by si asi odpověděla, že nám určitě nehrozí něco takového, jako je Chávez ve Venezuele či Lukašenko v Bělorusku. Středoevropský prostor nám dává pocit jakéhosi kulturního zakotvení, navíc podvědomě spojujeme populismus s levicovou orientací, vůči níž jsme dostatečně ostražití [...]“ (s. 45). Pominu-li údajné většinové vnímání populismu jako levicového (i když ani toto tvrzení není jakkoliv podloženo), nutně mě i další čtenáře musí zarazit konstatování, že díky středoevropskému prostoru získáváme jakési bližší nespécifikované kulturní zakotvení. V této souvislosti není na škodu připomenout, že prostor střední Evropy prošel v průběhu 20. století různě ideologicky i typologicky zařaditelnými nedemokratickými režimy a domnívám se, že díky syndromu postkomunismu není možné o takovémto typu zakotvení, které by nás před změnou režimu mohlo ochránit, hovořit.

Další příklad nalézáme v části věnované politickým stranám. Autorka zde velice zkratkovitě kategorizuje české strany podle klasické (a dle mého soudu zastaralé a na postkomunistické stranické soustavy nepříliš využitelné) typologie. Bez jakéhokoliv vysvětlení tak Občanskou demokratickou alianci, Unii svobody a TOP 09 označuje jako strany kádrové, oproti tomu pak KSČM a KDU-ČSL za strany masové, přičemž toto zařazení podpírá pouze tím, že jde o strany s největším počtem členů. Další příklady vyskytující se napříč celou knihou by nebylo složité uvést.

Samostatný příklad představuje třetí část věnovaná plzeňským právům. Této kauzy se autorka knihy sama přímo účastnila jako aktérka (v pozici předsedkyně akreditační komise). Kapitulu autorka nazývá případovou studií, i když s případovou studií tak, jak je jako metoda chápána politologií, nemá příliš co společného. V celé této části (na rozdíl od dalších částí) autorka navíc zdůrazňuje, že jde o „odbornou analýzu“, i když je celá kapitola spíše prostým popisem problémů plzeňských práv obohaceným i o autorčiny vlastní názory. Velkou část kapitoly tvoří představení profilů 24 „nestandardně studujících“ studentů na plzeňských právech. Každá z těchto osob má v knize jakousi svoji vizitku, přičemž namísto jména je pojmenována číslem. Pro zajímavost uvedu jedno z vizitek, konkrétně vizitku pro jedince s pojmenováním „Osoba č. 13“.

Petr Krčál

„Průběh studia: Nestandardní průběh studia, zkoušky u vyučujících, kteří dané předměty neměli zkoušet, pochyby o pravopisu podpisů v indexu (nelze prokázat, existuje pouze kopie). Komise pro státní závěrečné zkoušky nebyly schváleny, v protokolech nečitelné podpisy. Profil osoby: Pozice **starosty (primátora) Chomutova**, nyní poslancecký mandát ve **Sněmovně**, dříve mezi **poradci Aleše Řebíčka**, který ji navrhl do **dozorčí rady Českých aerolinií** (v té době se připravovala privatizace), kde byla do roku 2009, členství v **dozorčí radě Středočeské vodárny, a. s.**“ (s. 130; zvýrazněno v originále). Není již třeba přespíliš zdůrazňovat, proč takovýto text nelze považovat za odbornou analýzu.

Autorka v průběhu celé knihy vykresluje současný stav v ČR velmi nepříznivě. Otázkou ovšem je, jaká východiska z nastíněného stavu autorka nabízí. Již v úvodu píše, že nemá smysl hledat teoreticky nebo ideologicky obecně zakotvená řešení, je třeba jedna podstatná věc – existence fungujícího státu (s. 10). Jakkoliv nesouhlasím s tvrzením, že není třeba hledat teoreticky zakotvená řešení, podívejme se, jaká konkrétní řešení Vladimíra Dvořáková na cestu ze současné „krize“ nalézá. V závěru konstatuje, že jednou z hlavních podmínek je chovat se slušně a přijmout určité standardy chování a vystupování. Jako další důležitý krok vidí autorka to, že každý z nás může vstoupit do politické strany (s. 161), popř. podepisovat petice (s. 165). V úplném závěru autorka konstatuje, že „[j]e to na každém z nás a na nás dohromady, jaké občanské i politické prostředí zde připustíme. Je to i na politicích – i mezi nimi jsou tací, kteří vnímají politickou aktivitu jako službu veřejnosti. **Držme si palce, ať krize tohoto státu vyústí v něco pozitivního**“ (s. 173; zvýrazněno v originále).

Z tónu této recenze je patrné, že můj dojem z knihy není příliš pozitivní. Záměrem autorky nebylo napsat odborný text. Zcela chápu a respektuji snahu autorky napsat text, který by mohl být široké veřejnosti nápomocný v orientaci v prostředí složitých politických dějů včetně jejich stinných stránek. Vytvoření takového textu sám považuji za poměrně nutné. Autorka však ve své snaze zůstala v půli cesty a recenzovaný text se proto potýká s celou řadou výše naznačených problémů. Ještě zopakují, že za ty nejzávažnější považují nepodloženou generalizaci, spekulativní závěry a svévolné nakládání s odbornými termíny a politologickými koncepty. I přesto si však myslím, že kniha stojí za přečtení. Může být totiž vodítkem v pokusu napsat jiný text snažící se široké veřejnosti předložit možnou interpretaci současných politických dějů.

The Rebirth of History. Times of Riots and Uprisings.

BADIOU, Alain: 2012. London a New York: Verso.

Knihu filozofa Alaina Badiou lze vnímat jako kritickou reflexi soudobé podoby kapitalismu a neoliberální ideologie. Ideologie, jež umožňuje a podporuje to, že pracovní síla firem je pod záštitou restrukturalizace stále redukována, a která se řídí mottem „*všechno, co je veřejné, může být privatizováno*“ (s. 3).

K aktuální podobě neoliberální ideologie, jež je převládající v západních zemích, lze vztáhnout paralelu s rannou fází kapitalismu v 19. století. Kapitalismu, jenž neposkytoval takřka žádné sociální zabezpečení a jistoty masové vrstvě dělníků, a který redukoval jedince na pracovní nástroje a dělil jedince na ty, kteří byli pro kapitál využitelní, a na ty, kteří využitelní nebyli. Badiou hovoří o tom, že současná mutace kapitalismu nese všechny atributy této ranné podoby kapitalismu (s. 11). Jako opozice k tomuto uspořádání mocensko-výrobních relací se v 19. století formovala opozice tvořená masovými sociálními hnutími, jež byly tvořeny dělnickou třídou. Současná masová antikapitalistická hnutí (jako hnutí *Occupy* aj.) pak připomínají tato hnutí dělnické třídy z 19. století (s. 5). Z tohoto důvodu hovoří autor o znovuzrození historie.

V recenzovaném titulu autor usiluje o poskytnutí vysvětlení tří trendů soudobého kapitalismu, jež na sebe navazují. Prvním je skutečnost, že pod hesly jako je „modernizace“, „reformy“, „globalizace“ aj. se skrývá snaha o dosažení (nebo udržení) „nelimitované moci finanční a imperiální oligarchie“ (s. 5), a skutečnost, že to, co se staví do cesty liberálnímu kapitalismu „*musí být nemilosrdně zničeno*“ (s. 5). Druhým trendem, jenž Badiou vysvětluje, je fakt, že současná antikapitalistická hnutí jsou začátkem glo-